

Et samfunn som gir muligheter for alle

Taler

Hanne Bjurstrøm

Dato

27 januar 2011

Sted

Oslo

Omstendigheter

Velferdskonferansen

- 1 Jeg vil takke for invitasjonen til denne idédugnaden. Det er et flott arrangement. Det er utrolig viktig at vi har et levende parti som utfordrer oss i regjeringsapparatet til å heve blikket. Det er bra at vi blir tvunget til å gjennomtenke vår visjon - hva er målene der fremme - i 2029 og bortenfor!

5

Jeg vil starte med to observasjoner, nå i januar 2011:

- Den første observasjon er av NHO som startet året med å beskrive Norge som å være i en såkalt velferdsfelle. De gir et krisescenario hvor det norske velferdssamfunnet nærmest vil drive inn i undergangen på tre dystre bølger: en eldrebølge, en immigrasjonsbølge og en trygdebølge

- 10 Den andre observasjonen er at World Economic Forum har akkurat nå sin årlige samling av kjendiser og finansfyrster i Davos. Der diskuterer de hvorfor det går så bra med Norden. Med det føyer de seg til forskningen som viser at stor skattefinansiert offentlig sektor, velferdsordninger som omfatter hele befolkningen og en sterk fagbevegelse, ikke undergraver konkurranseevne og verdiskapning.

- 20 Altså to vidt forskjellige fortellinger om vårt velferdssamfunn. Nå kunne det selvsagt være fristende å konfrontere Høyresiden med forskning og World Economic Forums vurderinger. Men, jeg vil mye heller bruke min knappe tid på å fokusere på hva vi vil! Jeg velger heller en positiv tilnærming; Og sier NHO; Dere vet vel nå at dere faktisk svartmaler situasjonen, men samtidig: velkommen etter! Endelig ser også dere det vi har sagt hele tiden, nemlig at fremtidens velferdssamfunn må bygges på å få "hele folket i arbeid".

- 25 Det vi vil er et samfunn som gir muligheter for alle. Det som skiller oss fra NHO og høyresiden er at vi ikke aksepterer større økonomiske og sosiale forskjeller som virkemiddel for å øke sysselsettingen. Vi aksepterer ikke at mennesker ikke

skal få brukt seg selv og sine egenskaper - fordi de har såkalt lavere produktivitet.

30 Vi aksepterer ikke at grupper som i dag har problemer med å få fotfeste i arbeidslivet skal ta til takke med dårligere arbeidsforhold og stillingsvern. Og vi vil aldri godta at noen grupper skal låses fast i et liv med lav lønn og dårlige arbeidsforhold i de minst attraktive jobbene, men kjempe videre for et produktivt arbeidsliv som skaper verdier, som inkluderer og engasjerer og som
35 slik legger grunnlag både for vår felles velferd og for den enkeltes selvrealisering. Min visjon som arbeidsminister - og håp for 2029 er:

- Et samfunn hvor ingen opplever frykt for fattigdom og utestengning
- Et samfunn hvor alle som kan og vil delta i arbeid opplever et inkluderende og
40 anstendig arbeidsliv
- Et samfunn hvor vi har respekt for alt arbeids verdi og nødvendighet,
- Et samfunn hvor det er grunnleggende avklart at alt arbeid avlønnes slik at alle gjennom eget arbeid kan oppleve trygge levekår og et selvstendig liv.

45 Og at jeg selv i 2029 - som 69-åring - kan kombinerer litt arbeid med pensjon, og kan se frem til en alderdom med forutsigbare og gode omsorgs- og helsetjenester når livet går mot slutten.

Vi er ikke der i dag - selv om vi kanskje har kommet lenger mot et slikt mål enn de fleste andre samfunn. Vi har fortsatt et stort reformbehov. Men vi starter
50 heller ikke med blanke ark:

Nettopp fordi reformarbeidet har tatt utgangspunkt i høy sysselsetting, lite fattigdom og et stort flertall i befolkningen som har både god lønn og trygge jobber - blir oppgavene ikke mindre, men større. Arbeiderbevegelsens pionerer løftet et stort folkeflertall til velstand. Vår tids oppgave er å utvide
55 velferdssamfunnet til å omfatte alle. Alle skal med som vi sier i slagordet. Vi vil ikke et samfunn hvor en tilfreds majoritet trekker stigen opp etter seg.

Når vi skal forbedre samfunnet - og komme nærmere den visjonen jeg har - må vi gjøre to ting: Vi må bygge ned det som ikke fungerer, - og vi må bygge opp det vi tror på. Vi må ha et kritisk blikk på samtiden og et strategisk blikk på
60 fremtiden - som Raymond sier i heftet som er delt ut her i dag - og det synes jeg er godt sagt!

Dette betyr at vi må skille mellom reformer som bygger nye strukturer og systemer og de som gir nytt innhold. Vi må skille mellom strukturreformer som gir oss verktøyet til å jobbe med, og innholdet; verdiene og konkrete
65 virkemidlene som bestemmer hvilken jobb som skal gjøres.

Pensjonsreformen og NAV-reformen er de to viktigste strukturreformene vi har

gjennomført:

Da Folketrygden kom i 1966 var det en utrolig viktig og solidarisk reform. Men
70 folketrygdens arkitekter kunne ikke forutsi den suksess det er blitt at så mange
lever så lenge. Derfor måtte vi bygge om - og få på plass et pensjonssystem som
tåler møtet med en ny befolkningsstruktur - uten at vi firer på prinsippet om ett
samlende, solidarisk system for hele folket.

Da Rikstrygdeverket kom i 1896, og A-etat i 1949, var også dette viktige
75 reformer. Men folks problemer var andre enn i dag - og problemene hadde
andre årsaker. Nå ser vi en befolkning hvor levekårsproblemene er mye mer
sammensatt. Det er sjelden én enkelt grunn til at folk er utenfor arbeidslivet -
oftest er det mange grunner samtidig: Dårlig formell kompetanse går sammen
med helseproblemer og svake sosiale nettverk - og ofte vevet sammen med
80 rusproblemer.

Skal vi som solidarisk fellesskap kunne stille opp for enkeltpersoner som har
kommet skjevt ut, - må alle sosialpolitikkenes virkemidler virke sammen: Det er
dette NAV-reformen egentlig dreier seg om. NAV dreier seg om å få på plass
den organisatoriske strukturen som setter oss i stand til å ta menneskenes
85 problemer på alvor, og kunne gi helhetlige og effektive løsninger på folks
problemer. Konkret betyr det at NAV gjør det mulig å jobbe med
inntektssikring og kvalifisering samtidig.

Men, vi sliter med NAV reformen. Ambisjonene har vært og er høye, de krever
oss, men de er riktige! Vi skal drive NAV fra ambisjon til realitet, men det vil ta
90 tid! Å se hvert enkelt menneske, å følge opp mennesker, å kvalifisere og å skaffe
rom i arbeidslivet er ingen enkel jobb. Det fordrer kunnskap og redskaper.

Vi strever med gamle IKT systemer. De gjør arbeidet i NAV vanskelig. Det gir
oss økte kostnader og frustrerer mange ansatte i NAV som hver dag står på og
gjør en stor innsats. Nytt IKT system skal på plass, men også det vil ta tid. Det er
95 ikke akkurat standard vare vi skal kjøpe når vi trenger systemer for 17.500
ansatte (stat og kommune) som skal håndtere over 300 mrd, titalls med
ordninger og har mer enn 2.8 millioner brukere!

Både Pensjonsreformen og NAV-reformen er nødvendige virkemidler for å
komme nærmere den visjon vi har om et solidarisk samfunn. Den jobben vi nå
100 er i gang med er å fylle strukturreformene med konkret politikk - det jeg kalte
for innholdsreformer.

Velferdspolitikkenes mest fundamentale mål er å sikre jevnere økonomisk og
sosial fordeling av godene og å hindre fattigdom. Men, om jeg aldri så mye ville
garanterte et samfunn uten fattigdom i 2029 - ville jeg ikke kunne levere.

105 Forskerne forteller, litt grovt sagt, at det er to veier til fattigdom i Norge. Det er

rus og psykiatri - hovedsakelig i den etnisk norske befolkningen - og det er svake kvalifikasjoner og en innelåsing i trygdesystemet blant en del innvandrergupper. Og bak begge disse årsakskomplekser ligger drop-out fra skolen - og den vonde effekten at fattigdom blir gående i arv.

Med dette bakteppet er det opplagt at fattigdomsbekjempelse må foregå på bred front, - og konsentrert rundt tre strategier: hindre drop-out fra skole, fortsette utbyggingen av rus- og kriminalomsorgen, - og kvalifisering - og aktiviseringstiltak i stedet for trygder. Når så mange som 70 prosent av somaliske mødre lever på overgangsstønad, og i kombinasjon med andre barnerelaterte ytelser ikke har noen økonomisk motivasjon for å søke arbeid, - er dette en situasjon verken de eller velferdssamfunnet kan leve med. Her mener jeg Kvalifiseringsprogrammet i NAV viser vei inn i fremtiden: Prinsippet for bekjemping av (barne-)fattigdom må være å utvikle gode kvalifiseringsløp for mødrene, et systematisk oppvekstprogram basert på aktivisering for barna, og så se om vi ikke kan omdanne de trygdene de i dag får slik at de kan nyttes som grunnlag for kvalifisering og aktivisering..

En av NAVs viktigste oppgaver er å kvalifisere og rehabilitere folk frem til arbeidslivets porter. Men vi er bare halvveis til et Inkluderende Arbeidsliv om ikke porten også åpnes fra innsiden. Vi kan godt bruke moralske pekefinger på arbeidsgivere, - og snakke om fordommer og manglende vilje til å tilrettelegge. Men vi skal også være realister: Vi har en åpen økonomi, - og det betyr at mange norske bedrifter er innvevd i en hard internasjonal konkurranse. Derfor er det viktig å ta hensyn til de risikofaktorer bedrifter kan oppleve når det gjelder å ansette en person med ulike typer av problemer.

Velferdspolitikken vår må også hjelpe bedriftene til å kunne tilrettelegge, og til å ønske å ansette personer med problemer. Derfor må vi arbeide videre med bedriftsrettede tiltak, og også være åpne for mulighetene for å kunne bruke ordninger med lønns subsidiering til å skape det jeg har kalt smarte jobber:

Jobber som er tilpasset folks faktiske arbeidsevne - og hvor en kombinasjon av lønn og trygd gir den enkelte en inntekt å leve av.

Alle kan ikke jobbe - og de har alle sine gode grunner for det. Men mange kan jobbe mer, og mange vil jobbe mer. Derfor må vi kombinere trygd og arbeid på bedre i fremtiden enn vi har gjort i fortiden.

Det nye pensjonssystemet stimulerer til å arbeide lenger, og det gir den enkelte større valgfrihet til å kombinere arbeid og pensjon. Dette er bra, men vi skal også være obs her: Slike elementer av valgfrihet har en tendens til å bli mest brukt av ressursrike grupper. Derfor må vi være særlige oppmerksomme på de som av helsegrunner ikke kan bruke denne valgfriheten, og vi må passe på at reell

valgfrihet ikke blir et privilegium bare for folk i frie yrker.

Derfor må pensjonsreformen følges opp av en aktiv seniorpolitikk. Det må legges til rette for at alle som vil, skal kunne jobbe så lenge de kan. Også holdninger til eldre arbeidskraft må endres. Likeså er det viktig at uføre ikke
150 "plasseres på trygd" - men både har et økonomisk insitament - og opplever et arbeidsliv som er åpent - for at de kan utnytte sin såkalte "restarbeidsevne". I disse dager slutfører vi arbeidet med uførereformen. Den nye ordningen er arbeidsorientert - ved at den legger til rette for nettopp å kombinere arbeid og trygd på måter som er tilpasset den enkeltes forutsetninger.

155 Sist men ikke minst, det åpne europeiske arbeidsmarkedet vi er en del av, utgjør en konstant utfordring for en av den nordiske samfunnsmodellens viktigste fundamenter, nemlig at alle som arbeider skal ha en lønn de kan leve av, opptjent under anstendige arbeidsforhold.

Vi må aldri falle for fristelsen av å la et stort tilbud av arbeidskraft komme til
160 syne som en armé av lavbetalt arbeidskraft i de mest belastende og minst attraktive jobbene.

Derfor må kampen mot sosial dumping stå høyt på vår agenda, - og av to grunner: Den første er selvsagt at alle skal ha gode arbeidsvilkår, - men den andre grunnen er like viktig, - og det har med våre holdninger til arbeid å gjøre.

165 Dersom det blir normalt at alle som vasker, står i kantiner eller fjerner søppel - har utenlandsk bakgrunn eller er mørke i huden, - så tror jeg det er stor fare for at det utvikles holdninger om at noe arbeid er mindre verdt enn annet.

Et av sosialdemokratiets viktigste verdigrunnlag har alltid vært at alt arbeid er nødvendig, alt arbeid er av lik verdi. Vi aksepterer moderate lønnsforskjeller,
170 men bare dersom også det som utfører det lavest betalte arbeidet kan leve et anstendig - om enn nøktern liv.

Så, for å avslutte: Denne konferansens tema har vært å synliggjøre våre visjoner for fremtiden - og å få frem sammenhengene i politikken.

Så når World Economic Forum lurer på hvorfor den nordiske velferdsmodellen
175 er så vellykket, er dette egentlig gammel visdom. Allerede på 1930-tallet utviklet svenske sosialdemokrater begrepet om "den produktive rettferdighet". Når samfunnet oppleves som inkluderende og rettferdig, er det også lettere å få til nødvendig økonomisk modernisering. Måten vi deler på gjør at vi kan skape mer. Derfor er det så viktig å holde fast ved visjonen om en solidarisk
180 samfunnsmodell.

Vi er underveis - og vi er på rett vei: Pensjonsreform og NAV-reformen er våre verktøy - og de er på plass. Nå setter vi fullt trykk på å bruke dette verktøyet til å bekjempe vår tids fattigdom og til å gjøre vårt arbeidsliv enda mer produktivt og

185 samtidig mer inkluderende. Historien har vist at det ikke er motsetning mellom
produktivitet og høy yrkesdeltagelse,- vi vil vise både at enda flere kan bidra og
at vårt fellesskap slik kan bli enda bedre for enda flere!

Kilde

190 www.regjeringen.no

Emner

Arbeidsliv, Innlegg, Sosialdemokrati, Velferdsstaten

URI

195 <https://www.virksommeord.no/tale/et-samfunn-som-gir-muligheter-for-alle>

200

205

210

215

220